

Vaše Excelencie,
Ctení hostia,
Dámy a páni!

Dovoľte mi pozdraviť Vás v rámci konferencie EkÚ SAV konanej pri príležitosti 60. výročia podpisu Rímskych zmlúv. Zároveň sa ospravedlňujem, že zo zdravotných príčin nemôžem byť s Vami.

Hodnotou nadčasovou a trvácnou je to, čo sa nedá kúpiť. Skutočne bohatí sú ľudia majúci to, čo sa nedá kúpiť. Tak je to aj s európskou integráciou, ktorá je reálnym príkladom a výsledkom hodnotovej orientácie politiky na starom kontinente. Európa ako spoločenstvo hodnôt je bohatá Európa. Európa záujmov, hodnotovo vyprázdnená, je úbohým útvarom v krízach a konfliktoch.

V ľudskom živote sa pri jubileách vyjadrujú typické črty. Do 50-ky má vraj človek viac síl než múdrosti. Po 60-ke býva viac múdrosti než sily. Kiežby naša spoločná Európa oplývala múdrosťou vďaka svojej aktívnej pamäti, bohatému poznaniu a skúsenostiam so sebou a so svetom! A kiežby jej pritom neubúdalo síl vďaka otvorenosti pre integráciu, vďaka novým generáciám pripraveným prevziať svoju zodpovednosť a vďaka rozvoju tvorivého ľudského potenciálu! Je takáto vízia možná? Ak bude dominovať v našich krajinách a spoločenstve pre takúto cestu, tak áno. Ak prevládne populizmus a jeho zdroj - egoizmus, tak stratíme aj to, čo máme.

Súhlasím s básnikom Goethem, že dedičstvo si treba zaslúžiť, aby sme ho mohli skutočne vlastniť. Aby sme si ho osvojili, nielen ho zaevidovali. Mier, sloboda, spravodlivosť a solidarita v Európe sú vzácne a veľmi cenné dedičstvo. Jeden Francúz mi s vďakou povedal, že je prvým v rodovej postupnosti, čo nebojoval vo vojne s Nemcami, na rozdiel od svojho otca, starého otca a prastarého otca. A Slovensku vyrástla prvá generácia ľudí, ktorí žijú nielen v mieri, ale aj v slobode!

A predsa akoby nám chýbalo odhodlanie a oduševnenie pre ďalšiu cestu. Ľudia na Ukrajine či v Bosne a Hercegovine by sa pritom bez meškania a radi vymenili s nami pri zdieľaní agendy i problémov spoločnej Európy.

Zrekapitulujme si teda krízy, ktoré dnes máme: utečenecká a migračná kríza, celková bezpečnosť v súvislosti s konfliktami na východe kontinentu a s nárastom terorizmu, brexit a budúcnosť Únie, finančná nerovnováha a menová politika eurozóny, vývoj na Blízkom východe a na severe Afriky s prejavmi prenasledovania a genocídy, odstredivé tendencie vo vzťahu k EÚ zo strany USA, VB, Turecka,... Nič z toho nie je z hľadiska rozsahu a naliehavosti porovnateľné s výzvami, ktoré riešili zakladatelia Európskych spoločenstiev v povojnovej, zničenej a rozdelenej Európe.

Zrekapitulujme si však aj dedičstvo a východiská pre riešenie otázok o budúcnosti Európskej únie a Európy:

Je najväčším hospodárskym zoskupením na svete, najväčším magnetom pre PZI i najväčším zdrojom PZI vo svete.

8% svetovej populácie v rámci EÚ produkuje 1/4 globálneho HNP, a realizuje 1/2 objemu sociálnych výdavkov na svete.

EÚ je najväčším donorom rozvojovej pomoci vo svete.

Len vďaka spolupráci, štandardizácii a inováciám patria európske firmy k svetovej špičke v automobilovom, leteckom a telekomunikačnom priemysle a službách.

GALILEO ako precízny satelitný systém navigácie je možný len vďaka spojeniu síl, zdrojov a výskumu. Podobne jadrový a vesmírny výskum.

Východisko z každej kritickej situácie vedie cez využitie dvoch základných nástrojov: zdravého rozumu a živého svedomia. Sú potrebné tak pri utečeneckej a migračnej otázke, ako aj pre stabilitu eura. Ak rozum či svedomie vo verejnej správe výrazne absentujú, ak nositelia moci neponúkajú skutočné riešenia problémov, rastie populizmus, ba extrémizmus, zbytočne padajú vlády. Ved' sme to zažili a zažívame aj na Slovensku.

Prvou hodnotou, ktorá nás podľa zmluvy, Charty základných práv EÚ, podľa kresťanskej etiky i sekulárneho humanizmu spája a má spájať je úcta k dôstojnosti ľudskej osoby. S ňou súvisí nielen rovnosť pred zákonom, ale aj solidarita, sloboda, subsidiarita a spravodlivosť, ktorých cieľom i zmyslom je spoločné dobro. To nie sú len ideály. To sú kritériá a podmienky pre budúcnosť zjednotenej Európy. Dichotómia slov a postojov medzi Bruselskými a domácimi posolstvami, medzi predvolebnou a povolebnou rétorikou, oslabuje dôveryhodnosť EÚ a jej inštitúcie. Je to naša Európa, a preto jej oslabovanie ide na náš účet.

Netreba sa báť výziev a kríz. V ťažkostiach sa rodia zmeny, dozrievajú vzťahy a inštitúcie. Čo ľahko príde, to aj ľahko odíde. Aj v politike a v medzinárodných vzťahoch potrebujeme inovácie. EÚ - to je inovácia vytvorená postupným procesom na báze osvedčených hodnôt prostredníctvom faktickej solidarity. Aj dnes sa doslova musí oplatiť žiť a byť pospolu bohatším i chudobnejším, silnejším i slabším, väčším aj menším. Lebo spolu sú všetci a každý silnejší, väčší, bohatší.

Tento model európskeho spolužitia sa stal atraktívnym aj pre svet. Európske štúdie sú rozvíjané na univerzitách všetkých kontinentov. Afrika hľadá svoju budúcnosť cez spoluprácu a zblížovanie s EÚ. Je to aj v našom, obojstrannom záujme.

Paul Henri Spaak, belgický zaminir, : Európska integrácia "je... záležitosť materiálnej prosperity našich národov, rozvinutia našich ekonomík,

sociálneho progresu a úplne nových priemyselných a obchodných možností, ale predovšetkým...osobitná koncepcia života, ktorý je ľudský, bratský a spravodlivý." Tieto slová sú platné aj dnes.

Európa hodnôt a Európa záujmov - to môžu byť dva obrazy alebo jeden, spojený, integrálny. Ten rozdelený príbeh charakterizujú skúsenosti s totalitnými ideológiami, dominanciou hegemonu, politikou vyvažovania mocností, konflikty a vojny, ale aj gulagy, koncentračné tábory, masové hroby a krvavé hranice. Spoločenstvo, ktoré rozvíja a zabezpečuje oprávnené záujmy svojich členov na báze hodnôt, je nástrojom mieru, spolupráce, rešpektovania práva a spravodlivosti. Záujmy a hodnoty nie sú v protiklade tam, kde dominuje ľudskosť a solidarita. Sú v protiklade tam, kde je rasa, trieda, sebecko skupinové či osobné nadradené ľudskej dôstojnosti pre všetkých.

Preto je východiskom integrálny humanizmus, obnovený a osvedčený. Pri jeho rozvíjaní Európa zažívala najkrajšie obdobia a šírila kultúru, vzdelanie a osvetu. Integrálny humanizmus kladie do centra politiky človeka s jeho celkovými potrebami. Tvár a osobu, nie číslo a ukazovateľ.

Dovoľte mi zakončiť spomienkou na odkaz jediného politika, ktorý od Európskeho parlamentu dostal titul Otec Európy - Roberta Schumana. Jeho koncentrovaný odkaz pre Európu sa dá zhrnúť do štyroch výziev.

- 1) Európa musí byť vládkyňou svojho osudu. Rozdelený starý kontinent bol sférou vplyvu hegemonov alebo klasického vyvažovania mocností s častými vojnami a posunmi hraníc. Mier je základom stability a prosperity v Európe. Nástup globalizácie a rast nových centier vplyvu vo svete je novým dôvodom pre zjednotenie Európy. Proces rozširovania EÚ na východ a juhovýchod Európy má pokračovať. Je to v obojstrannom záujme.
- 2) Európa, kolíska demokracie, sa musí stať aj jej ochrankyňou. Preto sme vytvorili kontinentálny systém ochrany ľudských práv, preto neuplatňujeme trest smrti, preto dbáme na práva menšín, preto je v EÚ vládne právo a nie sila. A na demokracii nám musí záležať aj vo svete, lebo je ľudskej prítodzenosti najbližšia. Našou úlohou nie je ju koercívne presadzovať, ale ponúkať a kultivovať v podmienkach 21. storočia.
- 3) Európa má byť lídrom ľudskosti vo svete. To neznamená preteky či súťaživosť. To patrí do športu a hospodárstva. Ale presadzovanie univerzálnych, všeľudských hodnôt v medzinárodnom spoločenstve. Lebo základné hodnoty EÚ nie sú eurocentrické, ale univerzálne. Je to naša zodpovednosť, aj vďaka prineseným obetiam a tragickým skúsenostiam, ktoré Európa nadobudla. Je to úloha nie poučať, nie zahanbovať či ideologicky alebo inak kolonizovať iných, ale s pokorou, s odhodlaním a vytrvalosťou prinášať svedectvo zmierenia, obnovy a rozvoja povojnovej Európy, rozvíjať dialóg medzi kultúrami a náboženstvami, podporovať

ochranu ľudskej dôstojnosti a základných práv pre všetkých. Je príznačné, že po 60 rokoch od vzniku ES, sa osobitným spôsobom začala v EÚ rozvíjať podpora slobody myslenia, svedomia, náboženstva a presvedčenia.

- 4) Zjednotená Európa má byť príkladom a predzvesťou všeobecnej solidarity. Tendencie nového rozdeľovania, vymedzovania bezpečia a priestoru nikdy nebudú dostatočne účinné pre mier a stabilitu. Dejiny Európy to poznajú. Skutočný, udržateľný rozvoj - to je nové meno pre mier. Je v našom záujme prejavíť zodpovednú solidaritu s prenasledovanými, trpiacimi a núdznymi vo svete. Zjednotená Európa je najväčším darcom rozvojovej pomoci. Najúčinnjšou podporou je však pomoc v svojpomoci, subsidiarita. EÚ ako prostredník a podporovateľ vzdelanosti mladých, zodpovednej a efektívnej verejnej správy (good governance), vymožitelnosti práva a spravodlivosti, rovnosti príležitostí pre zamestnanie, podnikanie a živobytie je vo svete vítaným partnerom.

Slovensko nikdy nemalo v Európe a vo svete väčší vplyv ako dnes. Je to aj - a osobitne - cez členstvo v Európskej únii. Miera zodpovednosti každého z nás je daná mierou nášho vplyvu na vývoj a vzťahy. Preto sa od nás očakáva nielen kritika pomerov a ťažkostí v EÚ, nielen gratulácia k jej výročiam, ale predovšetkým prínos k rozumným riešeniam a jej zrelosti a dôveryhodnosti.

Ján Figel'
Osobitný vyslanec EÚ
18. apríl 2017